

MATURA 2010

OSIĄGNIĘCIA MATURZYSTÓW
Z WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
I WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
W 2010 ROKU - NA PODSTAWIE
WYNIKÓW EGZAMINU MATURALNEGO
Z HISTORII

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
18-400 Łomża

www.oke.lomza.pl
e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

AUTOR:

Andrzej Bobrow

PROJEKT OKŁADKI:

Ivayla Świtajewska

Egzamin maturalny z historii odbył się 17 maja 2010 roku i miał formę pisemną. Egzamin mógł być zdawany na poziomie podstawowym i rozszerzonym. W roku 2010 był zdawany tylko jako przedmiot dodatkowy i nie obowiązywał próg zaliczeniowy. Egzamin na poziomie podstawowym trwał 120 minut, na poziomie rozszerzonym 180 minut.

Opis arkusza – poziom podstawowy i rozszerzony

Egzamin maturalny z historii na poziomie podstawowym polegał na rozwiązaniu testu obejmującego cały zakres wymagań egzaminacyjnych (od starożytności do końca XX wieku). Zadania sprawdzały wiadomości i umiejętności zawarte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego i obejmowały historię polityczną, społeczno-gospodarczą oraz historię kultury.

Arkusz zawierał 37 różnych typów zadań (prawda fałsz, wielokrotnego wyboru, na dobieranie i zadania otwarte krótkiej odpowiedzi) w tym zadania złożone (dwu, trzyczęściowe), w których poszczególne części badały różne umiejętności. Za prawidłowe rozwiązanie wszystkich zadań maturzysta mógł otrzymać 100 punktów.

Arkusz egzaminacyjny dla poziomu rozszerzonego składał się z trzech części.

Część I to test składający się z 15 różnych typów zadań (otwartych i zamkniętych), za ich poprawne rozwiązanie maturzysta mógł otrzymać 20 punktów. Zadania obejmowały okres od starożytności do końca XX wieku i dotyczyły historii politycznej, społeczno-gospodarczej oraz historii kultury.

Część II polegała na rozwiązaniu 8 zadań związanych z analizą różnorodnych źródeł. Zamieszczone w arkuszu źródła zostały zatytułowane *Polska i Francja w Europie od średniowiecza do XX wieku*. Za poprawne rozwiązanie zadań w części II maturzyści mogli otrzymać 10 punktów.

Część III polegała na napisaniu wypracowania na jeden z dwóch tematów podanych w arkuszu. Tematy były zgodne z zagadnieniem głównym, ale obejmowały problemy z innych epok historycznych niż zamieszczone materiały źródłowe. Za wypracowanie maturzyści mogli otrzymać 20 punktów.

Test w części I sprawdzał wiadomości i umiejętności ustalone w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii dla poziomu podstawowego. W części II i III arkusza sprawdzano umiejętności opisane w standardach dla poziomu rozszerzonego.

Tak jak w latach ubiegłych arkusze na poziomie podstawowym i rozszerzonym różniły się konstrukcją i rozkładem sprawdzanych umiejętności oraz stopniem trudności zadań.

Przy wyborze poziomu zdawania egzaminu maturzyści najczęściej kierowali się wymaganiami stawianymi przez wyższe uczelnie.

Uwagi do historycznych umiejętności maturzystów.

Badane umiejętności w arkuszach egzaminacyjnych grupują się w trzy obszary: *wiadomości i rozumienie, korzystanie z informacji i tworzenie informacji*. Każdy arkusz egzaminacyjny, oprócz funkcji sprawdzającej, pełni funkcję różnicującą wiedzę i umiejętności zdających, stąd też zawiera obok zadań bardzo łatwych i łatwych zadania umiarkowanie trudne, trudne i bardzo trudne.

Najłabszą stroną tegorocznych maturzystów, którzy przystąpili do egzaminu na poziomie podstawowym, było opanowanie **wiedzy historycznej**. Za przykład może posłużyć zadanie 16. Sprawdzało ono wiedzę dotyczącą wojen i traktatów pokojowych zawieranych przez Rzeczypospolitą w XVII wieku. Zadaniem zdającego było wpisanie brakujących informacji do tabeli. Ponad 80% maturzystów albo nie podejmowało się rozwiązania zadania albo popełniało rażące błędy.

Należy sądzić, że w częstej praktyce szkolnej zagadnienia, które wymagają poznania i zapamiętania dość dużej liczby dat, nazwisk, nazw miejscowości oraz nazw ziem utraconych i odzyskanych (do takich zagadnień należą między innymi wojny Rzeczypospolitej z sąsiadami w XVII wieku) utożsamiane są z mało atrakcyjnym obrazem historii, bowiem

wysiłek zapamiętywania dominuje nad ciekawością poznania i motywacją potrzeby znajomości faktografii. Tak zdobyta wiedza jest szczególnie ulotna.

Refleksję budzą rozwiązania zadania 31B. Chociaż 70% maturzystów poprawnie rozwiązało zadanie, to pozostali nie potrafili rozszyfrować skrótu COP. Przypomnijmy, że wiedza o powstaniu Centralnego Okręgu Przemysłowego jest podawana już na wcześniejszych etapach edukacji szkolnej. Niepokoją więc takie błędne odpowiedzi jak: Centralna Organizacja Pomocy, Centralny Obrót Pieniężny, Centralny Ośrodek Polityczny, Centralny Opór Pracowników (a takie nie należały do rzadkości), bo świadczą nie tylko o braku elementarnej wiedzy ale i braku krytycyzmu wobec własnych umiejętności. Niewielkim usprawiedliwieniem może być fakt, że w praktyce szkolnej sam skrót COP służy za nazwę. Skoro jednak jest podawany, to powinien być wyjaśniany.

Podobne opinie można wysnuć po analizie zadania 11B, które z jednej strony okazało się bardzo łatwe, bo zdecydowana większość maturzystów bezbłędnie na nie odpowiedziała, ale z drugiej strony co piąty zdający (po dwunastu latach nauki, na progu dorosłości, z przedmiotu, który sam wybrał), nie potrafił wymienić spośród czterech podanych stylów (gotyk, renesans, rokoko, romanizm) dwóch, które wykształciły się w Europie łacińskiej w epoce średniowiecza.

Należy odnotować, że chociaż na tegorocznej maturze nie było tak rażących przykładów chaosu wiedzy, jak przypisywanie Kazimierzowi Wielkiemu założenia Uniwersytetu Warszawskiego, a Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu nadania przywileju koszyckiego, to dla występujących błędów nie może być usprawiedliwienia na tym etapie edukacji i należy przypomnieć, że znajomość faktografii historycznej jest podstawą osiągania innych umiejętności historycznych.

Korzystanie z informacji

Korzystanie z informacji należy do podstawowych umiejętności historycznych, które sprawdza się poprzez wyposażenie testu w narzędzia, takie jak: tekst źródłowy, ikonografia, tabela, wykres czy mapa. Arkusz z historii dla poziomu podstawowego sprawdza w większości umiejętności zawarte w obszarach: umieszczania wydarzeń w czasie i przestrzeni, dostrzegania i przedstawiania związków przyczynowo-skutkowych, wskazywania cech charakterystycznych poszczególnych epok i okresów historycznych, wyszukiwania informacji czy uogólniania informacji.

Omawiając wyniki osiągnięte przez maturzystów w zakresie umiejętności korzystania z informacji, którą sprawdzało między innymi zadanie 28A i zadanie 31A należy odnotować, że okazały się skrajnie różne. Zadanie 28A okazało się najłatwiejszym w arkuszu. Maturzyści mieli wyszukać proste informacje zawarte na tablicy genealogicznej. Dodajmy, że i w latach poprzednich maturzyści dobrze i bardzo dobrze radzili sobie z podobnie prostą umiejętnością wyszukiwania informacji z tablic genealogicznych oraz z tablic i wykresów statystycznych. Prawdopodobnie dlatego, że prawidłowa odpowiedź nie wymagała zastosowania wiedzy historycznej.

Tezę tą wydaje się potwierdzać znikomy odsetek maturzystów, którzy poradzili sobie z rozwiązaniem zadania 31A. Tutaj zdający, aby poprawnie odpowiedzieć na postawione pytanie, musieli dysponować wiedzą historyczną, którą należało zastosować do wykorzystania informacji zawartych w źródle ikonograficznym. Zaznaczmy, że rysunki satyryczne operują najbardziej czytelnymi środkami wyrazu, aby być „szybkim” i uniwersalnym komentarzem do sytuacji społecznej, politycznej lub gospodarczej. Czas powstania rysunku (1937 rok), tytuł rysunku „Czarodziej z COP” i sama treść rysunku powinna ukierunkować maturzystów ku postaci ministra Kwiatkowskiego. Zaledwie 20% zdających poradziło sobie z zadaniem.

Typowymi zadaniami sprawdzającymi umiejętność umieszczania wydarzeń w czasie były zadania 18B, 27 i 37. Zadania, z którymi słabo maturzyści sobie radzili, to 18B i 37.

W zadaniu 18 w części A zdecydowana większość maturzystów poprawnie podała nazwę Komisji Edukacji Narodowej jako tej, o której mówi podany dokument. Tylko co piąty zdający poradził sobie z poprawnym rozwiązaniem części B, bowiem nie potrafił umieścić

w czasie powstanie Komisji, wybierając spośród czterech okresów obrad sejmu – sejm rozbiorowy w 1773 roku.

Podobny brak umiejętności umieszczania wydarzeń w czasie wykazali zdający przy rozwiązywaniu zadania 37.

Spośród sześciu wydarzeń z historii PRL maturzysta miał za zadanie wskazać wydarzenie chronologicznie pierwsze i ostatnie. Ponad połowa maturzystów miała problemy z prawidłowym wyborem. Najczęściej wskazywanym pierwszym – błędnym chronologicznie – wydarzeniem było *Powstanie Komitetu Obrony Robotników*. Wydawało się, że maturzyści nie powinni mieć problemów ze wskazaniem chronologicznie ostatniego, kończącego dzieje PRL-u, wydarzenia, a jednak zamiast *Obrad „Okrągłego stołu”* wskazywali błędne – *Przyznanie Pokojowej Nagrody Nobla Lechowi Wałęsie*.

Zadania podobnej konstrukcji badające, umiejętność umieszczania wydarzeń w czasie, występowały w arkuszach egzaminacyjnych w latach ubiegłych. Uzyskiwane wyniki były bardzo zbliżone do roku bieżącego. Należy podkreślić, że chronologiczne porządkowanie faktów i wydarzeń jest istotną umiejętnością pozwalającą na zapanowanie nad swoją wiedzą historyczną i podstawą swobodnego nią operowania.

Znacznie lepiej poradzili sobie zdający z umieszczaniem wydarzeń i faktów historycznych w przestrzeni. Umiejętność tę sprawdzało zadanie 2B i 5A.

W tegorocznym arkuszu egzaminacyjnym do sprawdzenia umiejętności uogólniania faktów został wykorzystany między innymi wiersz Adama Mickiewicza *Reduta Ordon*. Było to zadanie 21. Maturzyści na podstawie fragmentu wiersza mieli dokonać uogólnienia zawartych w nim informacji i wskazania postaci cara, o którym mówi źródło. Zadanie to okazało się trudnym do rozwiązania. Jedynie 38% maturzystów poprawnie na nie odpowiedziało. Jeszcze trudniejszym okazało się padanie nazwy wydarzenia z okresu powstania listopadowego, do którego komentarzem był zaprezentowany fragment wiersza. Zadanie okazało się bardzo trudne (rozwiązywalność 0,16%).

Należy sądzić, że dla wielu zdających nieznanym był fakt detronizacji przez sejm powstańczy cara Mikołaja I jako króla Królestwa Polskiego. Część maturzystów fragment */Podnosi na cię rękę i koronę ściągą, /Koronę Kazimierzów, Chrobrych z twojej głowy, /Boś ją ukradł i skrwawił, synu Wasilowy! /* interpretowali jako „koronacja króla”, a nawet „kradzież insygniów koronacyjnych”, co można interpretować jako dowód pełnej nieznamomości wydarzenia.

Słaba znajomość tej umiejętności budzi niepokój, ponieważ częstym i typowym źródłem wiedzy historycznej jest wiersz, tym bardziej gdy jest to wiersz Adama Mickiewicza *Reduta Ordon*, który jest także przedmiotem analiz na języku polskim.

Korzystanie z mapy to nieodzowny atrybut pracy historyka. Umiejętność czytania danych zawartych na mapie, uogólniania ich i wnioskowania na ich podstawie, musi być stałym elementem praktyki szkolnej, ponieważ ta umiejętność jest corocznie sprawdzana egzaminem maturalnym. Na tegorocznym egzaminie umiejętność korzystania z mapy sprawdzana była zadaniem 8 w arkuszu na poziomie rozszerzonym. Zadanie okazało się bardzo trudne. Główny problem polegał na trudnościach z analizą treści mapy oraz brak umiejętności scalenia różnych informacji zawartych na mapie. Niektórzy zdający błędnie określali przestrzeń rozgrywanych wydarzeń jako Rzeczpospolita Obojga Narodów. Jest to błąd szczególnie rażący bo mapa obrazuje wybuch wojny w obronie Konstytucji 3 maja, czyli po jej uchwaleniu. Najczęściej w odpowiedziach brakowało lub podawany był błędnie jeden z oczekiwanych elementów odpowiedzi (temat, czas i przestrzeń).

Tworzenie informacji

Tworzenie informacji jest umiejętnością, w której maturzyści swoją wiedzę historyczną wykorzystują do formułowania wniosków i przedstawienia własnej oceny wydarzeń i zjawisk historycznych.

Umiejętność formułowania wniosku sprawdzano zadaniem 7A. Zdający mieli za zadanie porównać dwa fragmenty źródeł średniowiecznych opisujących koronację władców Polski i wyciągnąć wnioski. Najczęściej powtarzającym się błędem było stwierdzenie o *nie wykorzystaniu sytuacji politycznej*. Część maturzystów zamiast sformułowania wniosku na podstawie obu tekstów źródłowych przepisywała jej fragmenty lub opisywała treść tekstów. Niektórzy mieli trudności z jasnym sformułowaniem swojej myśli, zawierającej stwierdzenie o wykorzystaniu przez władców Polski trudności w wewnętrznych sprawach w Niemczech.

Formułowanie wniosków należy do trudnych umiejętności, wymaga analizy kilku różnych informacji i dotarcia do meritum problemu. Ponadto wniosek, jako trafne oddanie istoty sytuacji, wymaga także precyzyjnego posługiwania się językiem polskim.

Innych uwag o umiejętności analizy źródła ikonograficznego i umiejętności wyjaśnienia jego treści dostarcza zadanie 34. Rysunek satyryczny jako źródło, jak już podkreślaliśmy, operuje bardzo czytelnymi i zazwyczaj jednoznacznymi środkami wyrazu. Zadaniem maturzystów było dokonanie interpretacji jego elementów graficznych, np.: elementu maszyny z napisem *Trzylatka*, osoby z napisem na fartuchu *Reżym*, oraz wyjaśnieniu treści propagandowej opublikowanego rysunku. Do prawidłowego odczytania rysunku potrzebna była znajomość ówczesnych realiów politycznych i społeczno-gospodarczych pierwszych lat rządów władzy „*ludowej*”. Ponad połowa maturzystów w pełni poradziła sobie z zadaniem. Pozostałym maturzystom zabrakło i wiedzy merytorycznej i sprawności w posługiwaniu się językiem polskim. Przykładem niech będzie zacytowana odpowiedź maturzysty, która nie należy do rzadkich. *Mężczyzna – gospodarka w Polsce jest miażdżony przez reżymy: „trzylatka” i sześciolatka”. Celem tego zabiegu jest kierowanie gospodarką polską przez Rosjan.*

Bardzo dobrze poradzi sobie maturzyści z zadaniem 22 w arkuszu na poziomie rozszerzonym, badającym także umiejętność interpretacji źródła ikonograficznego. Blisko 80% zdających w pełni poradziło sobie z dostrzeżeniem krytycznej wymowy rysunku jak i z interpretacją jego treści.

Wypracowanie

Wypracowanie było i jest najtrudniejszym zadaniem na egzaminie maturalnym z historii na poziomie rozszerzonym. Wymaga integracji wiedzy historycznej z wszystkimi umiejętnościami zawartymi w standardach egzaminacyjnych, między innymi krytycznej analizy i oceny różnych interpretacji historii.

Zdefiniowanie istoty tematu, jasne postawienie przez maturzystów tego, co stanowi przedmiot analizy, jest podstawą napisania wartościowej pracy (wypracowania, eseju). Słowa zawarte w temacie posiadają swoją wagę, ściśle określone znaczenie. Właściwe ich odczytanie i nadanie im pożądanego znaczenia i miary, pozwala na uściślenie zakresu rzeczowego i zachowanie przez cały czas pisania pracy pełnej dyscypliny w poruszanych treściach historycznych. O wadze tej pracy nie decyduje ilość faktów, dat, nazwisk, ale jasne postawienie problemu determinującego dobór materiału. Zapanowanie nad swoją wiedzą jest istotą napisania dobrej pracy. Pozwala znaleźć właściwe proporcje pomiędzy poruszonymi faktami i wydarzeniami a także na precyzyjne sformułowanie tezy czy hipotezy. Pozwala na namysł nad konstrukcją pracy, nad selekcją materiału i wypunktowaniem spraw najważniejszych.

Dobrze napisane wypracowanie wymaga ponad to sprawnego posługiwania się językiem polskim. *Materiał, w której pracuje historyk, jest słowo i panowanie nad nim jest podstawowym warunkiem uprawiania historii.* (M. Janowski)

Na tegorocznym egzaminie większym powodzeniem cieszył się temat I.: *Porównaj funkcjonowanie władzy monarchicznej we Francji i w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII*

wieku, niż temat II.: *Wyjaśnij, w jakim stopniu międzynarodowe uwarunkowania wpłynęły na stosunki polsko-francuskie w dwudziestoleciu międzywojennym.*

Zdecydowanie lepsze wyniki osiągalni maturzyści, którzy wybrali temat I. niż temat II. Treści odnoszące się do rządów monarchicznych w Rzeczypospolitej, jak i rządów absolutystycznych we Francji, należą do stałych i utrwalonych kanonów wiedzy szkolnej (także na wcześniejszych etapach edukacji szkolnej), stąd też w większości maturzyści nie mieli problemów z określeniem zakresu rzeczowego i czasowego tematu. Wysiłek maturzystów przede wszystkim skupiał się wokół umiejętności analizy porównawczej i wykazania różnic odmiennych form rządów we Francji i w Rzeczypospolitej. Stąd też zdecydowanie większa niż w temacie II. ilość prac zaliczonych do poziomu drugiego, trzeciego, a nawet i czwartego.

Temat II. okazał się trudny. Część prac maturzystów została przez egzaminatorów oceniona jako wypracowania nie na temat. Większość prac została oceniona na pierwszym poziomie, a więc maturzyści wykazali się umiejętnościami świadczącymi o znajomości zaledwie kilku podstawowych faktów mówiących o zrozumieniu tematu oraz wskazaniu związków pomiędzy nimi.

Część zdających, oprócz braku wiedzy o poruszonym temacie, miała trudności z tworzeniem spójnej i logicznej wypowiedzi (eseju), z selekcją materiału co do zgodności przedstawianych faktów, wydarzeń z tematem, zakresem chronologicznym i znaczeniem dla charakteryzowanego i ocenianego tematu.

Postępując się dwoma ważnymi wydarzeniami (elekcyjności tronu i wojny Polski z sąsiadami w XVII w.) została przeprowadzona analiza prac, która wykazała, jak maturzyści radzili sobie z interpretacją powszechnie znanych faktów, jak radzili sobie z wykorzystaniem ich do budowy spójnej i logicznej narracji historycznej.

Elekcyjność tronu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów to elementarna informacja niezbędna dla zrozumienia postawionego problemu w wypracowaniu. Z kolei wojny Polski z sąsiadami to istotne fakty z historii Polski w XVII wieku, którą uczniowie poznają także na niższych etapach nauki szkolnej, a które maturzyści mogli (nie musieli) po właściwej interpretacji wykorzystać w swojej pracy.

Prześledzimy jak maturzyści radzili sobie z umiejętnością budowy narracji na przykładzie fragmentów zaczerpniętych z wypracowań. Przytoczone fragmenty zawierają wszystkie informacje (o elekcyjności tronu i wojnach Polski z sąsiadami) niezależnie, w których fragmentach swojej pracy były zapisane, zawierają także kontekst. w jakim były użyte.

Praca I.

Rzeczpospolita była krajem demokracji szlacheckiej. Mimo istnienia instytucji władcy monarchiego – króla, najwyższą władzę pełnił sejm.

Praca II.

[...] Zygmunt III Waza był 3 władcą elekcyjnym na tronie polskim. Jako władca elekcyjny musiał on zaprzysięgać Artykuły Henrykowskie i Pacta conventa.

Praca III.

W Rzeczypospolitej Obojga narodów w XVII w monarchę wybierano na drodze wolnej elekcji. W tym miejscu wspomnę, że pierwszym królem elekcyjnym w Polsce był książę francuski Henryk Walezy, który sprawował bardzo krótko swoje rządy w Rzeczypospolitej jeszcze w XVI w, po czym uciekł do Francji, gdzie po śmierci swego brata Karola IX objął

Praca IV.

W XVI w Rzeczpospolita z monarchii dziedzicznej przekształciła się w monarchię elekcyjną. [...] W Polsce funkcjonował Sejm. Szlachta uważała, że to ona stanowi podstawę rządów, dlatego sprzeciwiała się ograniczeniu jej władzy i wzmocnieniu władzy monarszej. [...] Stopniowo monarchię elekcyjną zaczęła zastępować oligarchia magnacka.

Praca V.

[Wazowie] byli oni również królami pochodzącymi z wolnej elekcji dokonywanej przez polską szlachtę. Fakt elekcyjności tronu znacząco obniżył siłę władzy królewskiej. Nadawała ją bowiem polska szlachta, więc czuła również ona siłę, która mogła ją odebrać lub przynajmniej znacząco wpływać na poczynania królewskie, co znajdowało odbicie m.in. w rokoszach, które w XVII wieku były według Samsonowicza sposobem zaznaczania swojego niezadowolenia z poczynania monarchy, a stanowiły dozwolone prawem wypowiedzenie posłuszeństwa królowi przez szlachtę.

Praca VI.

Król nie był tak jak we Francji synonimem państwa, tylko jednym z trzech stanów sejmujących. Przywileje nadawane szlachcie [...]
Przełomową datą jest rok 1573, kiedy to sformułowano Artykuły henrykowskie, akt konfederacji Warszawskiej i wprowadzono instytucje pacta conventa (indywidualne obietnice każdego monarchy). Artykuły henrykowskie traktowane przez niektórych historyków jako pierwszy dokument o charakterze ustawy zasadniczej gwarantowały: wolną elekcję, tolerancję religijną, (Konfederacja warszawska), możliwość wypowiedzenia posłuszeństwa, konieczność zwoływania sejmu przynajmniej raz na 2 lata, przywileje szlacheckie oraz wprowadzały instytucje 16 senatorów rezydentów – kontrolujących króla. Już sam fakt, że monarcha pochodził z wyboru świadczy o tym, że pozycja polskiego króla nie była tak silna jak pozycja francuskich królów dziedzicznych. Władza królewska była z jednej strony legitymizowana przez szlachecki naród ale z drugiej strony posłuszeństwo mogło zostać wypowiedziane. Pozycję króla w XVII wieku osłabił głównie rozwój oligarchii magnackiej.

Komentarz

Przytoczone przykłady pokazują, jak bardzo różnie można wykorzystać tę samą informację. Od przykładu wielkiej nieporadności językowej, której podłoże można sądzić leży w braku wiedzy o zasadach ustrojowych (praca I), gdzie egzaminator nie może z pełnym przekonaniem stwierdzić, że maturzysta wie, o czym pisze, poprzez „bierne” zapisanie informacji o wyborze elekcyjnym jednego z władców (praca II), z której nic nie wynika. Maturzysta nie potrafi jej wykorzystać do zrozumienia i wyjaśnienia funkcjonowania władzy monarszej, może być przykładem fragmentarycznej wiedzy bez swoich konsekwencji.

Dość częstym przypadkiem jest fragment pracy III, gdzie zdający zamiast maksymalnie wykorzystać informację o wolnej elekcji dla lepszej prezentacji postawionego tematu, umieścić ją w właściwym kontekście, „pociągnąć wątek” – przedstawić konsekwencje sposobu i stylu rządzenia, to autor ją „zagaduje” informacjami nic nie wnoszącymi do tematu. Można odnieść wrażenie, że zdający chce się wykazać swoją wiedzą, ale zamiast pozytywnego wrażenia daje dowody, że albo nie rozumie o czym pisze i nie potrafi zdefiniować istoty problemu, albo nie potrafi zapanować nad swoją wiedzą. Przykładem pracy nieporadnej merytorycznie i językowo jest praca IV (trzy luźne, „rwane” zdania, pochodzące z różnych partii wypracowania), w której maturzysta próbuje opisać elementy ustroju w Rzeczpospolitej, ale nie potrafi wprowadzić dyscypliny w swojej narracji, w spójny, logiczny wywód przyczynowo-skutkowy, w którym chce wyjaśnić postawiony problem.

Praca V jest przykładem udanej próby wyjaśnienia i oceny konsekwencji wolnych elekcji dla funkcjonowania władzy monarszej w Polsce. Dalszy wywód autora i rozpoczęcie analizy porównawczej z monarchią we Francji dałby zapewne pełny obraz poruszanego problemu. Praca VI jest najlepszym przykładem wykorzystania dużej wiedzy nie tylko do

opisu i wyjaśnienia roli i znaczenia wolnej elekcji, ale też i próby porównania funkcjonowania władzy monarszej z próbą oceny.

Z kolei omówmy, jak maturzyści radzili sobie z wykorzystaniem wiedzy o wojnach Polski z sąsiadami w XVII wieku, należącej do kanonu wiedzy historycznej, którą, podkreślmy to jeszcze raz, maturzyści mogli (nie musieli) po właściwej interpretacji wykorzystać w swojej pracy.

Praca I.

[...] najwyższą władzę pełnił sejm. Było to niezmiennie w ciągu całego wieku XVII, niezależnie od trudności i wojen – m.in. ze Szwecją, Rosją i Turcją z jakimi Rzeczpospolita zmagala się w tym stuleciu.

Praca II.

Wiek XVII to w historii Rzeczpospolitej okres wielkich, licznych wojen i kłopotów wewnętrznych. Aby je przezwyciężyć potrzebna więc była silna władza zwierzchnia. [...] Objęcie władzy przez szwedzkiego króla Zygmunta III Wazę, doprowadziło Polskę w późniejszym okresie do licznych konfliktów ze Szwecją.

Praca III.

Na stosunkową słabą władzę monarszą w Polsce wpływ miały też liczne konflikty międzynarodowe i wewnętrzne. Początek XVII wieku przyniósł wojnę ze Szwecją, które według prof. Bartosza Śliwińskiego przyniósł ze sobą Władysław III Waza, zamieszany w dynastyczne walki w swym rodzinnym kraju. Polskę osłabiały wojny z Rosją, Turcją, powstania kozackie, wreszcie potop szwedzki.

Praca IV.

Na początku tego stulecia władzę objęli monarchowie ze szwedzkiej dynastii Wazów, którzy przez swoje zapędy imperialistyczne uwikłali się Polskę w liczne wojny: z Szwecją, Rosją, Turcją i kozakami. [...] Wazowie zostali w Szwecji zdeponizowani. Stało się to powodem uwikłania Rzeczypospolitej w wyniszczające działania zbrojne. Imperialistyczne zapędy królów doprowadziły do licznych wojen z sąsiadami czego skutkiem było spustoszenie kraju.

Praca V.

J. Tazbir wskazuje na wpływ wojen Rzeczypospolitej z sąsiadami na osłabienie władzy monarszej. Przez zniszczenia wojenne kraju pozycję ekonomiczną a także polityczną mogli utrzymać tylko najsilniejsi magnaci, posiadający dziesiątki własnych wsi oraz własną armię. Wojna wpływały też na rozkład aparatu państwowego, decentralizację. Magnaci prowadzili własną politykę zagraniczną, paktowali z sąsiadami Polski (np. Hieronim Radziejowski ze Szwecją),

Komentarz

Maturzysta (praca I) wymienia prowadzone wojny w XVII wieku, ale nie daje egzaminatorowi szans poznania czy rozumie temat i wie, jakie było ich znaczenie dla roli władzy monarszej. Z kolei w pracy II, maturzysta zawarł jedynie elementarną zależność pomiędzy wojnami i konfliktami wewnętrznymi, a potrzebą silnej władzy monarszej, bez próby ukazania polskich realiów.

Maturzysta w pracy III jedynie stwierdza fakt wpływu wojen na słabości władzy monarszej bez jakiegokolwiek próby rozwinięcia problemu, ukazania zależności, konsekwencji.

Praca IV jest przykładem typowej pracy odtwórczej, gdzie uczeń nie potrafi podanej wiedzy zinterpretować, wykorzystać do swojego opisu. Autor nie potrafi lub nie chce nic dodać od siebie, zapisał tylko zapamiętane fakty i wydarzenia.

Praca V jest dobrym przykładem połączenia wiedzy historycznej ze swobodą budowania narracji z całą jej złożonością i dynamiką zmian w czasie oraz próbą oceny. Przytoczony fragment zawiera także odniesienie do ocen w historiografii polskiej.

Wnioski

Wypracowanie było najtrudniejszą częścią egzaminu maturalnego. Napisanie dobrej pracy wymaga posiadania wiedzy historycznej, którą maturzysta potrafi wykorzystać, dokonać selekcji materiału co do zgodności z tematem, zakresem chronologicznym i znaczeniem dla charakteryzowanego i ocenianego tematu. Wypracowanie to umiejętność umieszczania znanych wydarzeń w wymaganym przez temat wypracowania kontekście, dokonanie właściwej ich interpretacji. Posiadanie wiedzy historycznej wymaga umiejętności w budowie *spójnej i logicznej* narracji, swobody w posługiwaniu się językiem polskim. Uzyskane wyniki, zwłaszcza za temat I., pozwalają stwierdzić, że jest dużo prac ciekawych, zbudowanych z wielką konsekwencją i przemyślanych. Wielu maturzystów pokazało bogatą wiedzę, którą potrafią dobrze wykorzystać.